

PETER BORNEMISZA A ŠINTAVSKÁ TLAČIAREŇ

PHDR. LUDMILA ČELKOVÁ

 l.celkova@chello.sk

Author presents the personal bibliography *Peter Bornemisza a šintavská tlačiareň* (Peter Bornemisza and the Šintava printing house) published in 2023 on the occasion of the 450th anniversary of Bornemisza's arrival in Šintava. It is the third book dedicated to this preacher, bishop, printing house founder and important personality of the 16th century. The bibliography contains 202 chronologically arranged records consisting of old prints, facsimiles, Slovak books, monographs, anthologies, theses, articles, as well as electronic documents. The author highlights the bilingual introductory parts of the bibliography and its sophisticated graphic aspect, including the initials that Bornemisza used in his prints. The publication can be considered the very first thematic bibliography, not only in Slovakia, but within the entire Hungarian territory.

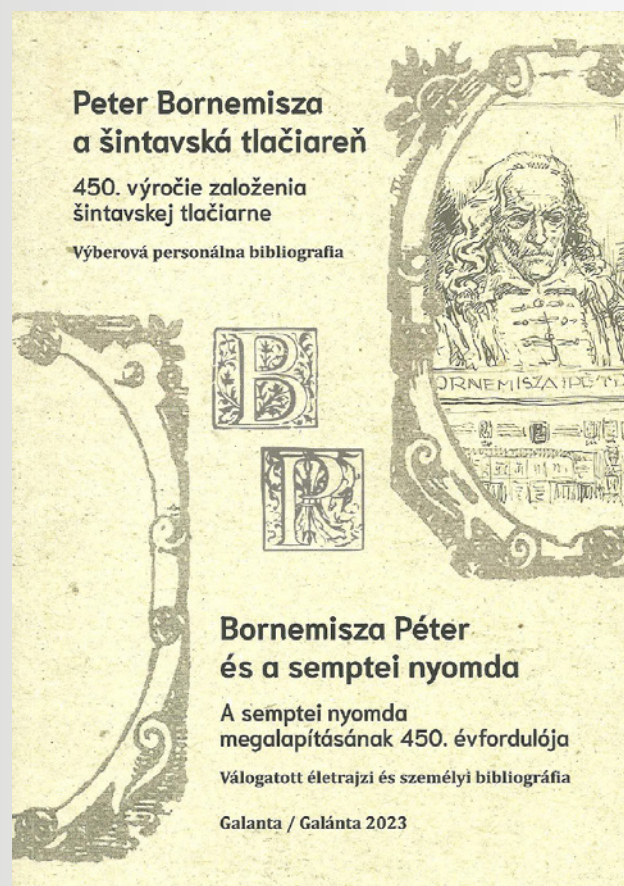
Keywords: personalities, printers, Peter Bornemisza, personal bibliographies, Šintava, reviews

S odstupom dvoch mesiacov po seredskom podujatí k 450. výročiu príchodu Petra Bornemiszu do Šintavy a prvej prezentácii zborníka *Sila tlačeného slova* pripravila Galantská knižnica výberovú personálnu bibliografiu *Peter Bornemisza a šintavská tlačiareň*. Tým knižnica dôstojne zavŕšila jubileum venované rozhladenému protestantskému kazateľovi, biskupovi, tvorivému autorovi, zakladateľovi tlačiarne a významnej historickej osobnosti 16. storočia, ktorá zanechala trvalé stopy aj v našich dejinách.

Personálnu bibliografiu zostavila Zita Perleczká a Zuzana Fajnorová, ktoré sa zamerali – ako konštatovali v úvode –, na „výber bibliografických záznamov mapujúcich život a najmä náboženské dielo Petra Bornemiszu“. Autorky sledovali aj Bornemiszovu aktívnu tlačiarenskú činnosť až do jeho smrti vrátane niekoľkých tlačí vydaných jeho spoločníkom a pokračovateľom Valentínom Mantskovitom.

Bibliografia obsahuje 202 záznamov, ktoré zostavovateľky rozčlenili do 8 skupín. V rámci nich usporiadali záznamy chronologicky od najstarších údajov po tie najnovšie. Záznamy sú uvedené v jazyku diela/príspevku bez prekladov. Preložené sú iba názvy skupín. Jednotlivé skupiny obsahujú:

- **Staré tlače, faksimile, nové vydania** (z rokov 1558 – 2009). Nájde tu dva záznamy Pavla Kyrmezera (18, 27) a Prunov *Katechizmus latinsko-slovenský* (29) s predpokladanými vydateľskými údajmi a vročiením;
- **Monografie** (1789 – 2019). V tejto skupine je 8 záznamov slovenských a českých autorov monografií (58, 62, 66, 73, 74, 76, 82, 84) a 2 územné slovaciká (43, 49);
- **Zborníky, state zo zborníkov, príručiek** (1952 – 2023). Táto skupina prináša 2 záznamy slovenských a českých autorov (105, 107) a 2 maďarských autorov, ktoré vyšli vo vydavateľstve Madách a Lillium Aurum na Slovensku (95, 103);
- **Záverečné práce** (1938 – 2021). Do tejto skupiny sú zaradené 4 záznamy – ide o 2 diplomové práce a 2 dizertačné práce maďarských autorov;
- **Elektronické dokumenty** (2007 – 2003). V tejto skupine sú zahrnuté iba maďarské zdroje – 4 záznamy;
- **Biografické heslá v encyklopédiách, slovníkoch a príručkách** (1870 – 2021). Táto skupina prináša viacero záznamov slovenskej proveniencie, nielen prácu Jána Čaploviča, Jozefa Kuzmíka, ale aj údaje o niekoľkých encyklopédiách (6), kultúrno-historických kalendároch Trnavského samosprávneho kraja (4) či 2 vydaní obecných úradov (Sereď, Šintava). Je na škodu veci, že zostavovateľky nevyužili aj ďalšie pramene, ako napríklad *Ottův slovník naučný* z r. 1891 (IV. zv., s. 394), respektíve nesiahli ani po *Malej československej encyklopedii* z r. 1984 (1. zv., s. 521), v ktorej sú údaje o Petrovi Bornemiszovi. Dôsledný prieskum aj iných prameňov, zodpovedajúcich tejto skupine, možno prinesie doplňujúce bibliografické údaje;
- **Propagačné materiály**. Ide o drobné tlače týkajúce sa 425. jubilea kníhtlačiarne v Šintave;
- **Články** (1878 – 2020). Záverečná skupina obsahuje 11 záznamov domácich autorov (165, 172, 174, 176, 177, 178, 181, 186, 190, 198, 201).

Súpis je doplnený o internetové zdroje, pramene prieskumu a menný register. Je však potrebné upozorniť, že záznam 112 je „pripísaný“ (zrejme omylom) Jánovi Čaplovičovi, ale v súpise patrí Petrovi Bornemiszo. Ďalší register by tiež mohol byť prínosom.

Úvod, stručný životopis Petra Bornemiszu, tiráž a obálka sú dvojjazyčné (slovensko-maďarské). Bibliografiu ozvlášťuje grafická výzdoba, najmä iniciály písmen, ktoré používal Peter Bornemisza vo svojich tlačiach.

Výberová personálna bibliografia Petra Bornemiszu je záslužnou prácou zostavovateľiek a vydavateľským činom knižnice. Doteraz totiž o tejto neobyčajne zaujímavej postave, úzko spätjej so Slovenskom, nevyšla u nás ani v Maďarsku podobná publikácia. Je odrazovým mostom k ďalšiemu bádaniu a netreba ju brať ako uzavretú, vyriešenú úlohu. Už dnes vieme, že okrem spomenutých pripomienok je potrebné sa vrátiť k prieskumu dejín kníhtlače (napríklad Repčákov *Prehľad dejín kníhtlače na Slovensku*, 1948), prípadne dejín knihy či cirkevných dejín (Kvačala). Časom sa iste niečo „vynorí“ – dokumenty, články či overenie niektorých predpokladov alebo zistení (Anton Augustín Baník, Boris Bálent a i.).

MOHLO BY VÁS ZAUJÍMAŤ...

Osobnosti kazateľa, humanistu a tlačiara Petra Bornemiszu sme sa venovali aj v prvom čísle časopisu *Knižnica 2024*, a to hneď dvakrát.

PhDr. Anna Jónasová vo svojom príspevku priblížila úvodný príhovor prednesený pri príležitosti 450. výročia príchodu Petra Bornemiszu do Šintavy, v rámci ktorého predstavila jeho život a prínos v oblasti vzdelávania.

Súčasťou podujatia bol aj krst zborníka textov o jeho živote – *Sila tlačeného slova*. Jeho recenziu spracovala PhDr. Ľudmila Čelková, ktorá ocenila nielen prácu s historickými dokumentmi, ale aj výber textov približujúcich menej známou osobnosť s výrazným vplyvom.

Celé číslo časopisu je dostupné na <https://snk.sk/sk/vydavatelstvo/edicna-cinnost/casopis-kniznica/archiv-kniznica.html>.

JONASOVÁ, Anna. *Sila tlačeného slova*. Banská Bystrica : Signis 2023. 152 s. ISBN 978-80-99936-53-0.

Označenie OZ Galéria literárna je symbolom, ktorý čitateľovi signalizuje, že dostáva do rúk niečo nestráňané a ľuto neradiť. Za uplynulých 18 rokov činnosti tohto aktívneho galantskeho občianskeho združenia mnohé podujatia či vydané publikácie pretekali rámcami mesta, okresu, regiónu či samosprávneho kraja a celo-slovenským okrajom. Nádherou a náh zasahujú aj v zahraničí, napríklad *Semmelweis* a jeho galantská tlačiareň. Mária Terézia Arthur. Ženy rodu Esterházyovcov.

K týmto pozoruhodným štúdiám a ďalším aktivitám občianskeho združenia sa v Šintave v rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva pripravilo podujatie spojené s prezentáciou zborníka o živote a diele Petra Bornemiszu s názvom *Sila tlačeného slova*. Publikáciu o kazateľovi, evanjelickom biskupovi, spisovateľovi a tlačiari, ktorý v Šintave pred 450 rokmi založil knižnicarňu a vytlačil svoje prvé knižko-káry, zostavila, edigovala a autoricky sa na nej podieľala Anna Jónasová.

Časom publikovaného zborníka bolo pohltnúť veľký život, trpký osud a najmä rozsiahlu tvorbu Petra Bornemiszu (1535 Peči - 1584 Rožňava), predovšetkým z čias jeho pôsobenia na území dnešného Slovenska. Publikácia obsahuje najmä preklady textov z maďarčiny (v Maďarsku vidieť z rôznych oblastí už desiatky rokov sklamajú Bornemiszuovo dieťa).

V úvodnej časti zborníka sa nachádza Bornemiszuova biografia. Často optima v maďarčine, jej preklad v slobovej slovakizovanej čítaní (preklad Zoran Ardamica) a nákrť obdoba, v ktorom Bornemiszu pôsobil, z pera historičky Evy Kowalickej, umožňujúce zaujímavým konštatovaním, že Bornemiszu „bol typom renesančného umelca, autora, ktorého účelové reagoval na nepokoj v sčty aj svojej doby, ako aj na podnety znovu objasneného antického umelckého odkazu“. V predovšetkom editorka Anna Jónasová prebáňa koncepciu zborníka a cieľom zverejňovať preklady z maďarčiny tak, aby odborníci a široká verejnosť na Slovensku mali možnosť spoznať nielen osobnosť, ale aj preklady nepochybných úspechov Bornemiszuových prác.

Anna Jónasová. Záber Martin Jály

FOTKA PETERA BORNEMISZU